

Znaczenie edukacji żywieniowej i dobrej diety dla profilaktyki chorób przewodu pokarmowego – rola lekarza pierwszego kontaktu

Dorota Łapa

Jedzenie ma znaczenie czyli UKŁAD POKARMOWY W ROLACH GŁÓWNYCH

Niech pożywienie będzie lekarstwem,
a lekarstwo pożywieniem.

Hipokrates (460-370 p.n.e.)

Hipokrates położył fundamenty pod współczesną medycynę. Wierzył on, iż ludzkie ciało posiada wrodzoną zdolność samoleczenia.

"Po pierwsze nie szkodzić".

Dobór pożywienia w dietetyce

BIAŁKO, TŁUSZCZE
WĘGLOWODANY

KALORYCZNOŚĆ
POKARMÓW

WITAMINY
BIOPIERWIASTKI

WIEK I NORMY

CO TO JEST PIRAMIDA ZDROWEGO ŻYWIENIA I AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ?

Jest to jak najprostsze i jak najkrótsze ogólne przedstawienie kompleksowej idei żywienia, której realizacja daje szansę na zdrowe długie życie oraz zachowanie sprawności intelektualnej i fizycznej do późnych lat życia.

JAK ROZUMIEĆ / CZYTAĆ PIRAMIDĘ?

Piramida to graficzny opis odpowiednich proporcji różnych, niezbędnych w codziennej diecie, grup produktów spożywczych. Im wyższe piętro piramidy, tym mniejsza ilość i częstota spożywanych produktów z danej grupy żywności.

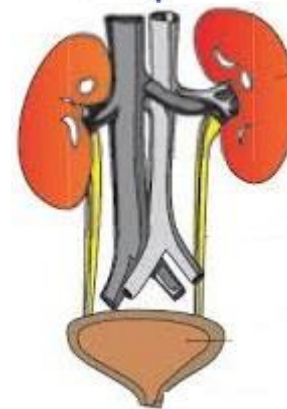
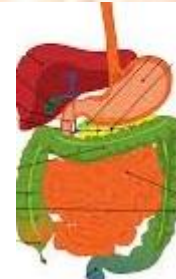
DO KOGO KIEROWANA JEST PIRAMIDA?

Piramida kierowana jest do osób zdrowych w celu zachowania dobrego stanu zdrowia. Należy pamiętać, że w przypadku współistnienia chorób cywilizacyjnych (typu otyłość, cukrzyca, choroba niedokrwienna serca, nadciśnienie, osteoporoza) konieczna może być modyfikacja proponowanych zaleceń w porozumieniu z lekarzem i dietetykiem. W wielu przypadkach ww. chorób stosowanie się do podanych w piramidzie zasad może zahamować rozwój tych chorób w ich pierwszej fazie.

WSPÓLNA MEDYCYNĄ
RAZEM DLA PACJENTA

UPROSZCZONE MYŚLENIE HOLISTYCZNE W TRADYCYJNEJ MEDYCYNIE CHIŃSKIEJ

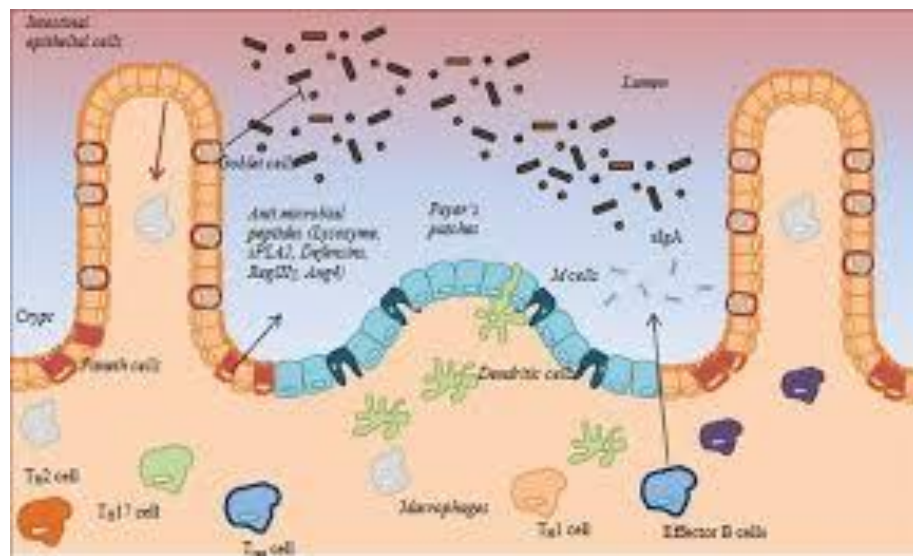

UKŁAD TRAWIENNY A ODPORNOŚĆ

Śluzówki i środowisko
jelit, czyli zrównoważona
flora bakteryjna

w błonie śluzowej jelit zanurzone
jest ok.70–80% naszego układu
odpornościowego, czyli tkanka
limfatyczna związana z błoną
śluzową (ang. GALT – gut associated
lymphatic tissue).

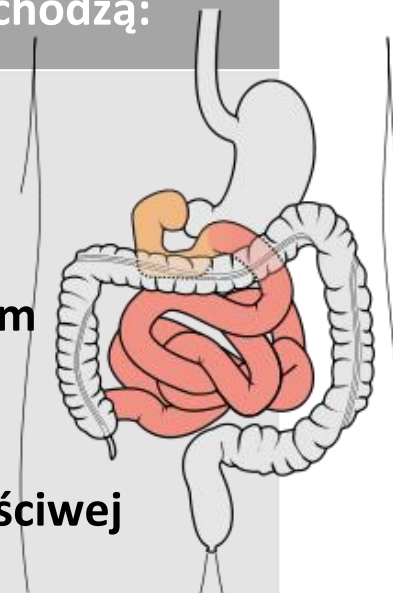

GALT
(ang. gut-associated
lymphoid tissue) –
tkanka limfatyczna
jelita

MALT
(mucosa-associated
lymphoid tissue) –
tkanka limfatyczna
błony śluzowej

W skład tkanki limfatycznej przewodu pokarmowego wchodzi:

- migdałki podniebienne (pierścień Waldeyera)
- migdałek gardłowy
- kępkę Peyera
- grudki limfatyczne w wyrostku robaczkowym i jelicie grubym
- tkanka limfatyczna tworząca się z wiekiem w żołądku
- tkanka limfatyczna w przełyku
- rozsiane komórki limfatyczne i plazmatyczne w blaszce właściwej błony śluzowej

Zarówno szerokie spektrum **substancji chemicznych**, jak i produkty **wysokoprzetworzone** oraz **cukier** prowadzą do zmian **flory jelit**.

Pasożyty – to niekorzystne bakterie, wirusy, robaki i grzyby bytujące w przewodzie pokarmowym człowieka.

*Zapewnij organizmowi odpowiednią żywność
a będzie prawidłowo funkcjonował!*

**Codzienny sposób
żywienia dzieci
wpływa na:**

- rozwój fizyczny
- stan i rozwój psychiczny
- odporność organizmu na oddziaływanie szkodliwych czynników środowiska
- **stan zdrowia w wieku dorosłym**

CZY PROBLEMY ZDROWOTNE W WIEKU DZIECIĘCYM MOGĄ MIEĆ WPŁYW NA PROBLEMY CHOROBY Z UKŁADEM POKARMOWYM?

- ALERGIE – choroby skóry
- ALERGIE – choroby płuc
- ALERGIE – zaburzenia wypróżnień –
biegunki, zaparcia, wzdęcia, bóle brzucha

Miejscem inicjacji
alergii - błona
śluzowa przewodu
pokarmowego
i dróg
oddechowych.

prawidłowa funkcja
układu odpornościowego
ochrona przed
alergenami to
prawidłowo
funkcjonujące, szczelne
jelita

brak korzystnej
mikroflory jelit

uszkodzenie
nabłonka
jelitowego przez
substancje
chemiczne

➤ EFEKT: ZAKŁÓCONE TRAWIENIE, WCHŁANIANIE, ALERGIZACJA ORGANIZMU

FRAGMENT ZALEŻNOŚCI NARZĄDÓW WG TMC

UKŁAD TRAWIENNY

Trawienie i wchłanianie pokarmów

ŻOŁĄDEK/
ŚLEDZIONA/TRZUSTKA

NERKI

przechowują
esencję życia

PĘCHERZ
MOCZOWY

PŁUCA

Odpowiadają za oddychanie oraz za
skórę i owłosienie ciała

JELITO GRUBE

odpowiada za ekstrakcję cennych płynów z
resztek pożywienia

DLACZEGO TAK WAŻNA JEST JAKOŚĆ ŻYWNOCI?

European Food Safety Authority - EFSA

Ocena bezpieczeństwa substancji dodatkowych dla zdrowia konsumenta

W UE zajmuje się tym Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) i co kilka lat ocenia bezpieczeństwo stosowania wszystkich dopuszczonych w Unii dodatków do żywności

---

EFSA na podstawie wyników badań może zmieniać (obniżać) ADI dla danej substancji dodatkowej np. EFSA obniżyła ADI dla barwnika – likopenu, a inny barwnik – czerwień 2G usunęła z listy substancji dodatkowych dopuszczonych w UE

Konserwanty – grupa E200

E 210 kwas benzoesowy i benzoesany (E211, E 212, E213)

Występowanie: soki owocowe, galaretki, napoje, margaryny, sosy owocowe i warzywne, konserwy rybne, koncentraty pomidorowe;

Działanie: reakcje alergiczne, wysypki, podrażnienia śluzówkę żołądka i jelit, podejrzewany o działanie rakotwórcze, niebezpieczny dla osób uczulonych na aspirynę.

Emulgatory – grupa 400

E 400 kwas alginowy

Występowanie: dodawany do produktów dla niemowląt, dżemów, galaretek, marmolad, budyniów;

Działanie: obniżenie poziomu składników mineralnych w organizmie, niebezpieczny dla kobiet w ciąży.

E 407 karagen

Występowanie: śmietanki pasteryzowane, dżemy, galaretki, marmolady, mleka w proszku, mleka zagęszczone;

Działanie: owrzodzenia układu pokarmowego, zmniejszenie wchłaniania składników mineralnych (np. potasu), działa przeczyszczająco. Nie powinien być spożywany przez dzieci.

Barwniki organiczne syntetyczne

W 2009r. EFSA w trybie priorytetowym dokonała ponownej oceny tych barwników i dla 3 z nich: żółcieni chinolinowej (E104) żółcieni pomarańczowej (E110) czerwieni koszenilowej (E124) **obniżyła znacznie ADI**

E 104 żółcień chinolinowa

Występowanie: napoje gazowane, cukierki na kaszel, lody, galaretki do ciast;

Działanie: powoduje wysypkę, zaczerwienienie, nadpobudliwość u dzieci, podejrzewany o wywoływanie nowotworów wątroby. Niebezpieczny dla astmatyków i osób uczulonych na aspirynę .

PODSTAWOWE UZALEŻNIENIA SMAKOWE przyczyniające się do zaburzeń pracy układu pokarmowego

OD SMAKU INTENSYWNIE SŁODKIEGO

– słodycze podawane od dzieciństwa, jako nagroda, jako sposób na spędzanie wolnego czasu

OD SMAKU INTENSYWNIE SŁONEGO

- słone produkty ze wzmacniaczami smaku

OD STYMULANTÓW (alkaloidów purynowych)

- teina, kofeina, guaranina, mateina, teobromina

OD SMAŻONEGO I TŁUSTEGO POŻYWIENIA

- tłuszcz jako nośnik smaku

Żywność naturalna

NIE MA PRAWDZIWEGO ZDROWIA BEZ PRAWDZIWEGO JEDZENIA

- Dietetycy są zgodni: *im krótsza droga żywności z pola na stół, tym jest ona zdrowsza*

Źr. "Czy wiesz, co jesz?" K. Bosacka, M. Kozłowska-Wojciechowska; wyd. Publicat

PODSTAWOWE KIERUNKI ZMIAN W NOWOCZESNYM NATURALNYM ŻYWIENIU BĘDĄCE PODSTAWĄ PROFILAKTYKI ZDROWOTNEJ

~~PSZENICA~~ zamieniamy na KASZE

~~NADMIAR MIĘSA~~ zamieniamy na ROŚLINY STRĄCZKOWE
czyli np. wędliny na pasty z warzyw

~~SŁODYCZE~~ zamieniamy na SUSZONE OWOCE, PESTKI, MIGDAŁY, ZDROWE CIASTA

~~TŁUSZCZE ZWIERZĘCE I UWODORNIONE~~ zamieniamy na TŁUSZCZE ROŚLINNE
NIERAFINOWANE

~~MLEKO UHT~~ zamieniamy na NATURALNE KROWIE, KOZIE, ZBOŻOWE

~~WZMACNIACZE SMAKU~~ zamieniamy na NATURALNE ZIOŁA I PRZYPRAWY

Jak przekonać dziś chorującego człowieka, że zmiana stylu życia może być kluczowa w osiągnięciu zdrowia?

AKTYWNOŚĆ:

regularne wykonywanie umiarkowanych ćwiczeń fizycznych i świeże powietrze

DIETA:

NATURA:

odporność wzmacniają światło słońca, czyste i świeże powietrze oraz czysta woda

umiarkowane niedojadanie oraz proste łączenie pokarmów,

pełnowartościowe pożywienie oparte na zbożach i warzywach,

unikanie środków odurzających

unikanie rafinowanego i chemicznie skażonego pożywienia oraz pożywienia zjełczanego

nie jadać późno wieczorem i w nocy

ELEMENTY PROCESU PIELEGNOWANIA W CHOROBAH UKŁADU TRAWIENNEGO

WYWIAD DOTYCZĄCY STYLU ŻYCIA	OBSERWACJA CZŁOWIEKA CHOREGO
Warunki bytowe Nawyki żywieniowe Tryb życia Upodobania smakowe Liczba i czas spożywanych posiłków Miejsce spożywania posiłków Związek między dolegliwościami a porą i rodzajem posiłku Stosowanie używek w tym nikotyny, kofeiny, teiny, alkoholu Stan emocjonalny Wykonywany zawód	Objawy ogólne jak nastrój, temperatura ciała, stan ogólny Ból – jego charakter, promieniowanie, związek czasowy z posiłkami, zachowanie się podczas dolegliwości, miejsce jego występowania. Wydzieliny, wymioty, wypróżnienia – ich kolor, zapach, częstość Łaknienie – jego obecność, zmiany i nasilenia Pragnienie i wiele innych

ELEMENTY PROCESU PIELEGNOWANIA W CHOROBAH UKŁADU TRAWIENNEGO

ZAPEWNIENIE
CHOREMU
WŁAŚCIWEGO
ODŻYWIANIA

W stanach ostrych
najczęściej głodówka
lub dieta ścisła

W stanach przewlekłych
ograniczenia
dietetyczne zależne od
rodzaju choroby

ELEMENTY PROCESU PIELEGNOWANIA W CHOROBYCH UKŁADU TRAWIENNEGO

ODŻYWIANIE O WŁAŚCIWYM
SKŁADZIE, CIEPŁE
I ŚWIEŻE

O TEJ SAMEJ PORZE I WE
WŁAŚCIWYCH WARUNKACH

NALEŻY ZWRÓCIĆ UWAGĘ, ABY
OSOBY ODWIEDZAJĄCE CHOREGO
NIE PRZYNOSIŁY POKARMÓW
NIEODPOWIEDNICH, A NAWET
SZKODLIWYCH I ZOSTAŁY W TYM
ZAKRESIE WYEDUKOWANE

Potrawy korzystne dla przewodów pokarmowych

POTRAWY I
NAPOJE
WZMACNIAJĄCE
PRZEWÓD
POKARMOWY,
ze względu na
ich właściwości

- Owsianki
- Dania na bazie kaszy jaglanej
- Inne rozgotowane zboża pełnoziarniste
- Zupy warzywne na bazie warzyw korzeniowych jak marchew, pietruszka, oraz innych jak dynia, cukinia
- Dania przygotowywane z użyciem ziół przyprawowych
- Herbaty z użyciem ziół podstawowych jak rumianek, mięta, koper włoski, Kawy zbożowe z cynamonem
- Kompoty bez cukru z goździkami

DIETETYKA ENERGETYCZNA

CIEPŁO I ZIMNO – termiczna natura pokarmów i ludzi

Ciepło i zimno pór roku

Natura pożywienia

Odczucia termiczne człowieka

Ocena właściwości termicznych produktów
– DIETETYKA ENERGETYCZNA

próba określenia termiki narządów wewnętrznych
– np. zimny żołądek, gorące serce

DIETETYKA ENERGETYCZNA I DZIAŁANIE SMAKÓW

PORY ROKU

LATO

CIEPŁO

SŁOŃCE

SUCHOŚĆ

LEKKIE UBRANIA

OCHŁADZANIE

ZIMA

ZIMNO

OPADY

WILGOĆ

CIEPŁE UBRANIA

OGRZEWANIE

INTUICJA CZŁOWIEKA PROWADZI DO PRAWIDŁOWEGO WYBORU TERMICZNYCH WŁAŚCIWOŚCI PRZYRODY

Najważniejsze cechy pożywienia stosowane
w celach leczniczych to ciepło i zimno

ROZGRZEWAJĄCY ROSÓŁ, PO PRZEMARZNIĘCIU

ROZGRZEWAJĄCY ALKOHOL Z PIEPRZEM
NA ROZGRZANIE ŻOŁĄDKA

NIE SPOŻYWANIE OSTRYCH PRZYPRAW
i NIE PICIE KAWY PRZY UCZUCIU ZGAGI – PALENIA

ZASTOSOWANIE JOGURTU ZEWNĘTRZNIE
NA POPARZENIA

Ogrzewające i ochładzające właściwości pokarmów

Ze wszystkich sposobów obróbki pokarmów, **gotowanie ma najważniejszy wpływ na właściwości pożywienia.**

wzmaga jego ogrzewające właściwości tj. pomaga rozłożyć strukturę pokarmów na mniejsze cząstki

dzięki temu zwiększa się dostęp do składników odżywczych

organizm nie zużywa wtedy tak wiele energii w procesie trawienia

DIETETYKA ENERGETYCZNA I TERMIKA POŻYWIENIA

Zrównoważona dieta składa się głównie z produktów neutralnych, z dodatkiem chłodnych i ciepłych i tylko niewielkich ilości produktów zimnych i gorących.

Produkty gorące - ogrzewają, chronią przed zimnem. Stosuje się głównie w chłodnych porach roku: pieprz, chili, curry, imbir suszony, pieprz cayenne, czosnek, wysokoprocentowy alkohol.

Produkty ciepłe – ogrzewają, wzmagają aktywność i neutralizują szkodliwy wpływ wilgoci: por, cebula, owies, orzechy włoskie, szczypiorek, większość przypraw aromatycznych: bazylia, tymianek, oregano, kminek, goździki, świeży imbir, kolendra, cynamon. Poprawiają one strawność pożywienia.

DIETETYKA ENERGETYCZNA I TERMIKA POŻYWIENIA

Produkty neutralne – są najbardziej zrównoważone, wzmacniają energię i równoważą pracę narządów. Należą tu: zboża, większość warzyw – kapusta, ziemniaki, strączkowe z wyjątkiem soi, migdały, orzechy laskowe.

Produkty ochładzające – nawilżają, orzeźwiają. Należą tu: większość owoców krajowych, warzywa – rzodkiew, rzepa, ogórek, pomidor, kiełki, szpinak, buraki. W chłodnych porach roku powinniśmy spożywać na surowo niewielkie ich ilości.

Produkty zimne – chronią przed gorącem, należy używać ich z umiarem, żeby nie ochłodzić układu pokarmowego. Do tej grupy należą: zimna woda, zwłaszcza mineralna, kwaśne herbaty owocowe, owoce tropikalne, glony, soja i jej przetwory, sałaty, arbuz, rabarbar.

DIETETYKA ENERGETYCZNA I DZIAŁANIE SMAKÓW

- Gorzki – sprowadzający w dół, wyprowadzający, zwykle chłodny
- Słodki – odżywczy, zrównoważony, mdły, unoszący w górę, ale też nawilżający, we wszystkich termikach
- Ostry – rozprzestrzeniający, otwierający, zwykle ciepły może być wysuszający
- Słony – wyciągający, odprowadzający,
- Kwaśny – ściągający, zamykający, przytrzymujący w środku, zwykle chłodny, nawilżający

DIETETYKA ENERGETYCZNA I DZIAŁANIE SMAKÓW

Zboża i ryże	powinny stanowić-40-50% naszego pożywienia		
Nazwa	Smak	Termik a	Działanie
Amarant	sł, lekko	g n	przekształca śluz
Gryka	g	og	wspomaga trawienie przekształca wilgoć
Jęczmień	sł	och	wzmacnia śledzionę, chłodzi pęcherz, moczopędny
Kasza jaglana, proso	sł	n, och	przekształca wilgoć
Kaszka kukurydziana	sł	n	wzmacnia żołądek
Orkisz	k	n, og	wzmacnia żołądek, śledzionę
Owies	o	og	wzmacnia ciepło, odporność
Pszenica	k	och	odżywia płyny serca i nerek, nawilża
Żyto	g	och	przekształca wilgoć
Ryż słodki	sł	og	wzmacnia energię ciała i krew, nawilża
Ryż brązowy	o	n, och	wzmacnia śledzionę i żołądek

DIETETYKA ENERGETYCZNA I LECZNICZE WŁAŚCIWOŚCI POKARMÓW ORKISZ

- Orkisz wzmacnia śledzionę i żołądek.
- Posiada właściwości nawilżające, odżywia płyny ciała.
Jest szczególnie korzystny dla osób niedoborowych, wątłych.
Jest to prastara odmiana pszenicy, która niedawna znów stała się popularna w Europie na skutek tłumaczeń mistycznych tekstów Św. Hildegardy z Bingen, wg której zboże to jest najlepiej tolerowane przez organizm człowieka. Ziarna orkiszu dojrzewają w wyjątkowo grubych łupinach, które chronią je przed zanieczyszczeniami i insektami. Orkisz przechowywany jest w tychże łupinach i dlatego pozostaje świeższy, dzięki czemu w przeciwieństwie do innych zbóż, nie jest poddawany działaniu pestycydów czy innych chemikaliów. A zatem jest zbożem naturalnie czystym.
- Orkisz zawiera prawdziwe bogactwo składników odżywczych. Posiada więcej białka, tłuszczu i błonnika niż większość odmian pszenicy.
- Bardzo ważną cechą jest łatwo rozpuszczalny w wodzie błonnik, który umożliwia prawidłowe przyswajanie składników odżywczych przez organizm. Orkisz wykorzystywany jest w diecie osób przewlekle chorych na schorzenia układu pokarmowego, kostnego, nowotwory.
- Orkisz łagodzi skutki uboczne stosowania antybiotykoterapii.

DIETETYKA ENERGETYCZNA I LECZNICZE WŁAŚCIWOŚCI POKARMÓW KASZA JAGLANA

- Królowa kasz, przekształca wilgoć.
- Słodka, gorzka, określana jest też jako lekko słona w smaku.
- Odmiany gorzkie są słabiej akceptowane smakowo.
- Termika ochładzająco - neutralna.
- Wzmacnia śledzionę, żołądek i nerki.
- Przy bieguncie i opuchliznach należy ją prażyć przed gotowaniem, wtedy wspomaga wydalanie wody.
- Proso spośród wszystkich gatunków zbóż jest najlepszym źródłem żelaza, magnezu, witaminy B1 i B3.
- Jej zasadowy charakter doceniany jest w dietach odkwaszających kiedy wyłącza się nich wszelakie zboża.
- Kasza jaglana jest świetnym zbożem do przeprowadzenia tzw. monodiety oczyszczającej.
- Służy wszystkim osobom cierpiącym na grzybicę i zakażenia drożdżakami.
- To również kasza bezglutenowa świetnie nadająca się do rozszerzania diety niemowląt.

Szansa dla zintegrowania działań – razem dla pacjenta

Dziękuję za uwagę!

WSPÓLNA MEDYCYNĄ
RAZEM DLA PACJENTA